

СТАЊЕ И ТРЕНД ЗАПОСЛЕНОСТИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ*

STATUS AND TRENDS OF EMPLOYMENT IN KOSOVO AND METOHIA

Срећко Милачић¹

Универзитет у Приштини, Економски факултет, Косовска
Митровица, Србија

Милош Павловић²

Универзитет у Приштини, Економски факултет, Косовска
Митровица, Србија

Сажетак: Незапосленост је стање у коме се део радноспособног становништва вољног да ради налази без посла. Незапосленост представља један од највећих економских проблема савременог света. Висока стопа незапослености повлачи бројне последице по националну економију али и друштво у целини. Из тог разлога, проблем незапослености представља кључно питање сваке политике. Питање незапослености представља једно од централних питања стратегије Европске Комисије „Европа 2020“ али и Националне стратегије развоја. У раду смо приказали структуру незапослености на КиМ и у Републици Србији за 2012. и 2013. годину по различитим критеријумима и извели одређене закључке у погледу стања и тренда развоја.

Кључне речи: незапосленост, стопа незапослености, стратегија „Европа 2020“; КиМ.

Abstract: Unemployment is the situation where a part of the working population willing to work is without a job. Unemployment is one of the biggest economic problems of modern world. High unemployment rate entails numerous consequences for the national economy and the society as a whole. For this reason, the problem of unemployment is a key issue of any policy. The issue of unemployment is one of the central questions of the strategy of the European Commission's "Europe 2020" as well as national development strategies. In this paper, we show the structure of unemployment in Kosovo and in Serbia in 2012 and 2013 by various criteria and perform certain conclusions regarding the situation and trend of development.

Keywords: unemployment, employment rate, „Europa 2020“ strategy, Kosovo and Metohia.

УВОД

Један од битних показатеља квалитета макроекономске политике једне државе, поред стопе привредног раста, стопе

* Рад је резултат научно-истраживачког рада у оквиру пројекта III 47023 „Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција“ који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ srecko.milacic@pr.ac.rs

² milos.pavlovic@pr.ac.rs

инфлације, стања платног биланса јесте и стопа запослености односно стопа незапослености. Питање запослености постаје озбиљан економски, друштвени и политички проблем данашњице чак и у развијеним националним економијама.

Велика стопа незапослености у време Велике економске кризе 1929-1933. године утицала је на то да креатори економске политике, у већини тржишних привреда у послератном периоду, одржавање пуне запослености поставе као један од приоритетних циљева.

Овај циљ и данас је високо позициониран на листи приоритета сваке националне економије па је тако постизање задовољавајућег нивоа запослености један од приоритета стратегије развоја Европске комисије „Европа 2020“.

Чињеница је да неразвијене и земље у развоју имају већи проблем са запосленошћу од развијених националних економија. У овом раду, са теоријског аспекта дефинисаћемо основне појмове везане за запосленост, анализираћемо стопу незапослености у Републици Србији са посебном анализом незапослености на Косову и Метохији.

1. ТЕОРИЈСКО РАЗМАТРАЊЕ (НЕ)ЗАПОСЛЕНОСТИ

Међународна организација рада (енг. International Labour Organisation – ILO) под незапосленошћу подразумева све особе старије од старосне границе одређене за мерење економски активног становништва које су: (ILO, 1999, стр. 3)

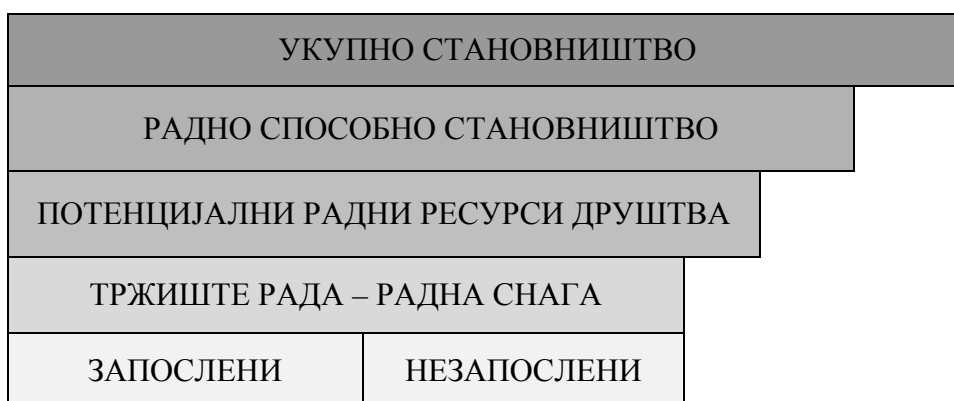
1. током референтног раздобља биле без посла;
2. током тог раздобља биле у сваком тренутку на располагању за посао;
3. тражиле посао (активно предузимале кораке у циљу проналажења посла).

Да би се лице сматрало назапосленим, по овим критеријумима, оно мора испунити сва три постављена услова истовремено.

Према томе у једној националној економији радну снагу чине сви људи који су вољни и способни за рад, што значи како они незапослени тако и запослени. Из радне снаге се искључују они који су неспособни за рад и они који су обесхрабрани, тј. они који не траже активно посао. У складу са тим, мерење незапослености не укључује обесхрабрене раднике, односно оне који не траже активно посао. На слици 1. приказан је изглед тржишта рада у односу на укупну популацију.

Као што се види на слици 1 од укупног броја становника треба одузети број оних који не спадају у радно способно становништво а то су особе које су млађе од 15 и старије од 65 година и на тај начин добијамо потенцијалне радне ресурсе. У потенцијално радне ресурсе дакле спадају све особе између 15 и 65 година које су способне за рад. Када се од тог броја одузме онај број радно способног становништва који не тражи активно посао (обесхрабрани) добија се радна снага једне националне економије која чини тржиште рада и која се састоји од оних који су запослени и оних који су незапослени али активно траже посао.

Слика 1.: Тржиште рада у односу на укупну популацију

Извор: Мрњавац, 1996.

2. ИНСТРУМЕНТИ ЗА ОБЕЗБЕЂИВАЊЕ ПРЕУРЕЂЕНИХ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА

Економска криза се изузетно неповољно одразила на тржиште рада у Србији. Криза је открила лошу структуру запослености у Србији и запостављеност политике запошљавања у претходној деценији. Тржиште рада је подељено на примарно (са високом сигурношћу запослења) и секундарно (са ниском сигурношћу запослења), а четвртина укупно запослених ради у јавном сектору, који припада примарном тржишту рада. Процењује се да неформална запосленост чини око 20% укупне, док око 22% становништва ради у пољопривреди. Посматрано по старосним групама, криза је највише утицала на запосленост младих између 20 и 29 година старости. Њихова стопа запослености је између 2008. и 2010. године пала са 45% на 36,6%.

Највећи проблем у Србији по питању (не)запослености потиче из процеса трансформације привреде у тржишну економију, реализовану кроз свеобухватну либерализацију и брзу приватизацију, тзв. „шок терапију“. Овај процес у Србији додатно је подржаван малициозним ставовима интересних група, нестручним креаторима економске политике и непотизмом. Затварање бројних предузећа смањило је расположиве производне капацитете и утицало на мање потребе за радном снагом (Ристановић, Барјактаревић, 2014, стр. 5).

Висока незапосленост, дуални карактер тржишта рада, лош институционални амбијент за развој приватних предузећа и високо опорезивање ниских зарада само су неки од фактора који су онемогућили стварање одрживих радних места у последњој деценији.

Влада Републике Србије је крајем 2010. године, објавила стратегију Србија 2020 у којој препознаје проблем високе незапослености као веома важан приоритет и предвиђа да ће запосленост становништва између 20 и 64 године до 2020. године, са садашњих 49% достићи 66% што представља пораст броја запослених за око 440.000 лица. Тиме би се разлика између стопа запослености становништва узраста између 20 и 64 године старости у Европској унији и Србији са садашњих 19 процентних поена смањила на 9 процентних поена.

Национална стратегија запошљавања за период 2011 - 2020. године има за циљ да у наредном периоду пружи подршку развоју Републике Србије у оквиру кога ће запошљавање и смањење релативног сиромаштва заузимати централно место. При томе, Стратегија запошљавања фокусира се на оне секторе и приоритете који подразумевају подршку проинвестиционо и извозно оријентисаним гранама индустрије. Један од основних фокуса стратегије Србија 2020 у области запошљавања јесте запошљавање рањивих и теже запошљивих категорија уз помоћ активних мера. Издвајања за активне мере тржишта рада готово су удвостручена већ у 2011. години и износе 55.500.000 евра, односно 0,17% БДП.³

³ Више о овоме: Европски покрет Србија (2011): Водич кроз стратегију Европа 2020; стр. 32-44.

3. ЗАПОСЛЕНОСТ И ТРЖИШТЕ РАДА НА КиМ

Национална служба за запошљавање од 1999. године не располаже појединим подацима за територију АП Косово и Метохија, тако да приказани подаци обухватају податке из евиденције филијале НСЗ у Косовској Митровици. Приказали смо податке за 2012. и 2013. годину док подаци за 2014. још увек нису били доступни у тренутку писања овог рада.

У наставку ћемо приказати податке о броју незапослених лица по месецима, по старости, трајању незапослености и степену стручне спреме. Такође, приказаћемо и исказане потребе за радном снагом по месецима као и број новопријављених лица на тржишту рада.

3.1. БРОЈ НЕЗАПОСЛЕНИХ НА КИМ ПО МЕСЕЦИМА И ПОЛУ

Као што видимо у табели 1, 2012. године на Косову и Метохији је просечан број незапослених био 6.753 лица, од ког броја су 3.886 биле жене.

У 2013. години (табела бр. 2), просечан број незапослених лица на Косову и Метохији износио је 8.696, од тога просечно 4.957 жена.

Поређењем података за 2012. и 2013. годину можемо закључити да је у 2013. години забележен пораст незапослености на КиМ. Просечна незапосленост у 2013. години порасла је за 28,8% у односу на претходну годину.

У свих дванаест месеци у 2013. години забележена је већа незапосленост у поређењу са истим месецом у претходној години. Тако на пример, у децембру можемо уочити да је незапосленост 2013. години порасла за 77,5% у односу на децембар 2012. године. Пораст незапослености се за месец децембар уочава и код женске популације и то за 79,4%.

Исти случај је и за целу територију Србије, међутим евидентно је да је незапосленост на КиМ релативно већа него на територији целе Републике.

Табела 1.: Незапосленост по месецима и полу у 2012. години

Р. Бр.	Област/Регион	2012.											
		I		II		III		IV		V		VI	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	6612	3832	6664	3853	6729	3878	6731	3880	6701	3848	6732	3857
2.	Србија	764166	395872	777079	400906	782692	402988	775265	400639	762576	395209	754967	392231

Р. Бр.	Област/Регион	2012.											
		VII		VIII		IX		X		XI		XII	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	6802	3908	6726	3869	6783	3905	6872	3945	6807	3925	6882	3937
2.	Србија	752614	391905	751579	392323	751458	391696	752678	391827	755442	391848	761486	392466

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 124., децембар 2012.год.

Табела 2.: Незапосленост по месецима и полу у 2013. години

Р. Бр.	Област/Регион	2013.											
		I		II		III		IV		V		VI	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	7058	4019	7532	4221	7597	4261	7615	4271	7573	4255	7614	4292
2.	Србија	778739	398369	790292	401841	792344	402009	792888	402599	783880	398746	776354	395810

Р. Бр.	Област/Регион	2013.											
		VII		VIII		IX		X		XI		XII	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	7694	4355	8079	4579	9144	5240	10609	6203	11621	6721	12218	7064
2.	Србија	771843	395557	760737	391086	759372	389932	760052	390727	762638	391643	769546	393500

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 136., децембар 2013.год.

3.2. НЕЗАПОСЛЕНА ЛИЦА ПРЕМА СТАРОСТИ И ПОЛУ

Укупан број незапослених лица старости од 15 до 19 година повећао се за 82,4% у 2013. у односу на 2012. годину. Повећање броја незапослених жена у истом рангу старости износи 77,4%.

Број незапослених лица старости од 20 до 24 година у укупном броју, повећао се за 66,3% у 2013. у односу на 2012. годину. Број незапослених жена старости од 20 до 24 године повећао се за 64,5%.

Укупан број незапослених лица старости од 25 до 29 година повећао се за 55% у 2013. у односу на 2012. годину. Повећање броја незапослених жена у истом рангу старости износи 49,1%.

Број незапослених лица старости од 30 до 34 година у укупном броју, повећао се за 74,4% у 2013. у односу на 2012. годину. Број незапослених жена старости од 30 до 34 године повећао се за 70,8%.

Укупан број незапослених лица старости од 35 до 39 година повећао се за 74,2% у 2013. у односу на 2012. годину. Повећање броја незапослених жена старости од 35 до 39 година износи 67,7%.

Укупан број незапослених лица старости од 40 до 44 година повећао се за 86,8% у 2013. у односу на 2012. годину. Повећање броја незапослених жена у истом рангу старости износи 91,9%.

Укупан број незапослених старости од 45 до 49 година повећао се у 2013. у односу на 2012. годину за 99,8%, а број незапослених жена за 107,4%.

Број незапослених лица старости од 50 до 54 година у укупном броју, повећао се за 112,6% у 2013. у односу на 2012. годину. Број незапослених жена старости од 50 до 54 године повећао се за 136,7%.

Број незапослених лица старости од 55 до 59 година у укупном броју, повећао се за 111,6% у 2013. у односу на 2012. годину. Број незапослених жена исте старости повећао се за 154,9%.

Број незапослених лица старости од 60 до 64 година у укупном броју, повећао се за 302,1% у 2013. у односу на 2012. годину. Број незапослених жена старости од 60 до 64 године повећао се за 397,7%.

Општи је закључка да се по свим категоријама старости, број незапослених у 2013. години у односу на 2012. годину повећао што се види у табелама 3 и 4.

Табела 3.: Незапосленост по старости и полу у 2012. години

Р. Бр.	Област/ Регион	Укупно	Жене	15-19		20-24		25-29		30-34		35-39	
				Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	6883	3938	244	133	1578	768	1598	894	1040	612	745	483
2.	Србија	761486	392466	22511	9441	82443	40149	102876	57146	93810	53499	93244	53526

Р. Бр.	Област/ Регион	40-44		45-49		50-54		55-59		60-64	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	515	362	418	282	358	218	292	142	95	44
2.	Србија	88070	50118	88431	48684	88634	45593	75158	31643	26309	2667

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 124., децембар 2012.год.

Табела 4.: Незапосленост по старости и полу у 2013. години

Р. Бр.	Област/ Регион	Укупно	Жене	15-19		20-24		25-29		30-34		35-39	
				Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	12218	7064	445	236	2625	1263	2478	1333	1814	1045	1298	810
2.	Србија	769546	393500	22190	9349	82621	39393	104391	57314	94963	53453	93166	52699

Р. Бр.	Област/ Регион	40-44		45-49		50-54		55-59		60-64	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	962	695	835	585	761	516	618	362	382	219
2.	Србија	88910	50081	88488	48808	89395	46320	76101	32885	29321	3198

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 136., децембар 2013.год..

3.3. НЕЗАПОСЛЕНА ЛИЦА ПРЕМА ТРАЈАЊУ НЕЗАПОСЛЕНОСТИ И ПОЛУ

На основу података у табелама 5 и 6 уочава се да се незапосленост повећавала и посматрано према трајању незапослености. Тако се укупан број незапослених који је био без посла до 3 месеца повећао у 2013. у односу на 2012. годину за 6,3%, а жена 17,3%. Укупан број незапослених који је до 6 месеци чекао запослење повећао се у 2013. години у односу на 2012. годину за 0,2%, док се број жена које су чекале посао до 6 месеци смањило за 13,6% у 2013. у односу на 2012. годину. Укупан број незапослених који је чекао запослење од 6 до 9 месеци повећао се у 2013. години за 55,7% у односу на 2012. годину. Број жена које су чекале на посао од 6 до 9 месеци повећао се за 61% у 2013. у односу на 2012. годину. Укупан број људи који је чекао запослење од 9 до 12 месеци повећао се за 234,6% у 2013. у односу на 2012. годину, а за исти период број жена које су чекале запослење се повећао за 244,5%.

3.4. НЕЗАПОСЛЕНА ЛИЦА ПРЕМА СТЕПЕНУ СТРУЧНЕ СПРЕМЕ И ПОЛУ

На основу података који су приказани у табелама 7 и 8, може се закључити да је највећи број незапослених људи имао III и IV степен стручне спреме, и њихов укупан број се повећао у 2013. у односу на 2012. годину за 71,1%, односно за 65,1%. Повећао се и укупан број незапослених висококвалификованих људи (VII-1 степен стручне спреме) за 46,8% у 2013. у односу на 2012. годину.

3.5. ТРАЖЊА И ПОНУДА ЗА РАДНОМ СНАГОМ

Подаци у табелама 9 и 10 показују пријављене потребе за запошљавањем, на основу којих се може закључити да се нису јављале веће потребе за запошљавањем, у 2012. години просечно 5 лица, а у 2013. години просечно 9 лица. Истовремено се смањивала тражња за радном снагом и на нивоу целе Републике Србије. За разлику од тражње која бележи пад, понуда радне снаге у 2013. години се повећала за 30,5% у односу на 2012. годину (Табела 11).

Табела 5.: Број незапослених по трајању незапослености и полу у 2012. години

Р. Бр.	Област/Регион	Укупно	Жене	До 3 месеца		3-6 месеци		6-9 месеци		9-12 месеци	
				Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	6883	3938	575	266	428	236	316	167	301	146
2.	Србија	761486	392466	98507	45356	69158	33201	50208	24260	52460	25080

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 124., децембар 2012.год.

Табела 6.: Број незапослених по трајању незапослености и полу у 2013. години

Р. Бр.	Област/Регион	Укупно	Жене	До 3 месеца		3-6 месеци		6-9 месеци		9-12 месеци	
				Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	12218	7064	611	312	429	204	492	269	1007	503
2.	Србија	769546	393500	93967	44409	61543	29933	50035	24098	51985	23956

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 136., децембар 2013.год.

Табела 7.: Број незапослених према степену стручне спреме и полу на крају децембра 2012. год.

Р. Бр.	Област/Регион	Укупно	Жене	I		II		III		IV		V	
				Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	6883	3938	1803	1175	86	59	1021	397	3292	1917	12	1
2.	Србија	761486	392466	213084	107949	31896	16595	193332	77617	216717	127606	6777	1256

Р. Бр.	Област/Регион	VI/1		VI/2		VII-1		VII-2		VIII	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	Косово и Метохија	195	99	64	30	404	257	6	3	0	0
2.	Србија	28438	16750	12797	8196	57586	36018	804	452	55	27

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 124., децембар 2012.год.

Табела 8.: Број незапослених према степену стручне спреме и полу на крају децембра 2013. год.

Р. Бр.	Област/Регион	Укупно	Жене	I		II		III		IV		V	
				Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	КиМ	12218	7064	3878	2652	124	85	1747	682	5436	3088	15	1
2.	Србија	769546	393500	215232	107731	30174	15483	191749	75868	220345	128143	6906	1300

Р. Бр.	Област/Регион	VI/1		VI/2		VII-1		VII-2		VIII	
		Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
1.	КиМ	273	132	146	72	593	349	6	3	0	0
2.	Србија	27103	16019	15079	9554	62081	38930	791	434	86	38

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 136., децембар 2013.год.

Табела 9.: Пријављене потребе за запошљавањем по месецима у 2012. год.

Р.Бр.	Област/Регион	Просек 2012.	2012.										
			II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1.	КиМ	5	55	3	0	0	0	0	0	0	0	2	1
2.	Србија	4661	2508	10892	10025	5232	3697	3154	3783	3152	5118	3316	1660

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 124., децембар 2012.год.

Табела 10.: Пријављене потребе за запошљавањем по месецима у 2013. год.

Р.Бр.	Област/Регион	Просек 2013.	2012.										
			II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1.	КиМ	9	0	0	0	0	91	10	1	0	0	0	0
2.	Србија	3690	2782	4838	6243	4855	6579	3256	2645	3433	3222	2227	1456

Извор: НСЗ: Месечни статистички билтен бр. 136., децембар 2013.год.

Табела 11.: Број новопријављених лица на тржишту рада у 2012. и 2013. години

Р.Бр.	Област/Регион	Просечан број новопријављених	
		2012.	2013.
1.	КиМ	167	218
2.	Србија	39.855	38.588

Извор: НСЗ

ЗАКЉУЧАК

Незапосленост представља велики проблем али и претњу како за неразвијене и земље у развоју тако и за високо развијене земље. Овом проблему из тог разлога треба приступити озбиљно. Због тога је Република Србија, проблем незапослености ставила у један од основних приоритета у стратегији Србија 2020, усвојивши и Национална стратегија запошљавања за период од 2011. до 2020 године истичући на тај начин запошљавање и смањење сиромаштва као централним питањима за будући развој.

Незапосленост на КиМ у погледу статистике, прати тренд незапослености на остатку територије Републике Србије. У 2013. години стопа незапослености се значајно повећала у односу на претходну годину, како на територији целе Републике тако и на територији КиМ. Дошло је до пада запошљавања, а у исто време до повећане понуде рада на тржишту уз смањену тражњу. Све су ово сигнали да незапосленост представља озбиљан проблем како на територији КиМ тако и у целој Републици Србији.

ЛИТЕРАТУРА

1. Европски покрет Србија (2011): *Водич кроз стратегију Европа 2020*;
2. Мрњавац, Ж. (1996), *Мјерење незапослености*, Сплит: Економски факултет;
3. НСЗ (2012): Месечни статистички билтен бр. 124;
4. НСЗ (2013): Месечни статистички билтен бр. 136;
5. Ристановић, Р., Барјактаревећ, С. (2014). Динамика тржишта радне снаге у Србији, *Економски погледи*, 16 (3), 1-26;
6. www.ilo.org;
7. www.nsz.gov.rs

Рад је примљен: 28.04.2015.

Рад је прихваћен за штампање: 30.04.2015